

УДК: 634.8

DOI 10.47279/2709-3727-2020-1-1

МАТІЄГА О.О., к. с.-г.н.

САВІНА О. І., д.с.-г.н., професор.

КУРТЯК О. Ю., аспірант

ЧАЛБАШ М., магістр ДВНЗ «УжНУ»

ВИДІЛЕННЯ АБОРИГЕННИХ ТА ЦІННИХ СОРТІВ ВИНОГРАДУ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У статті проведено аналіз історичних матеріалів щодо походження винограду, становлення, особливості формування сучасних наукових колекцій та оцінка наявних колекційних сортів, а також рекомендовано для умов Закарпатської області нові перспективні сорти винограду столового та технічного напрямку з стійкістю до несприятливих біотичних та абіотичних факторів середовища – Аркадія, Флора, Восторг, Кобзар (столові сорти), Загрей, Мускат Одеський (технічні сорти).

Виноград, колекція, аборигенні сорти, інтродукція, продуктивність .

Постановка проблеми. Ампелографічні дослідження мають багаторічну історію, але вони не втрачають своєї актуальності і в даний час у зв'язку із розширенням виробництва винограду столового та технічного призначення та тимчасовою втратою Криму, де знаходилась найбільша у світі колекція сортів винограду.

Крім наукового значення колекції завжди надавали значний вплив на формування і збагачення промислового сортименту в районах розвинутого виноградарства і виноробства. Переконливим прикладом цього є найстаріша в країнах СНД Магарачська ампелографічна колекція, де ще в дорадянський період були виділені, а потім отримали широке поширення у виробництві багато сортів винограду, які створили славу сучасним сортам [1].

Найбільші ампелографічні колекції в світі знаходяться: в Марселі (Франція), дослідна станція по виноградарству має 6781 сортозразок; в штаті Флорида (США), аграрний університет - 5952; в Бангалорі (Індія), аграрний інститут - 3900; в Ялті (Крим, Україна),

інститут винограду і вина «Магарач» - 3259 сортозразків [2].

За останній час гостро стоїть питання зі створення колекції аборигенних сортів винограду на Закарпатті, адже це одна із найбільших зон вирощування неукривного винограду. З цією метою нами проведено аналіз досліджень за повоєнний період науковців Закарпатської с.-г. дослідної станції та встановлено кращі сорти, які необхідно зберегти для відновлення виробничих плантацій. У 1963 році були закладені колекції у п'яти мікро зонах: Мужіївська (Закарпатська с.-г. дослідна станція - 60 сортів), Берегівська (Берегівський радгосп – 37 сортів) та Виноградівська (Сивлюшський радгосп - 34 сорти) [3-5].

Для ефективної оцінки науковцями були виділені сорти-еталони, до яких можна було прирівнювати колекційні зразки. Для столових сортів у дуже ранній групі досягання – Жемчуг Сабо, рання – Шасла біла, середня – Мускат гамбургський та пізньої – Карабурну. Для технічних сортів високоякісних червоних вин – Каберне Совіньйон, білих – Леанка, для десертних вин – Мускат білий [1].

Зараз на Закарпатській с.-г. дослідній станції сформовано колекцію із сучасних 15 сортів винограду, серед яких виділено Перлина Сабо, Спринт, Аркадія, Флора, Восторг, Мускат жемчужний та Кодрянка, тривалість вегетаційного періоду яких складає не вище 126 днів, що дозволяє забезпечити високу якість продукції для столового використання.

Мета і завдання полягає в проведенні аналізу історичних матеріалів щодо походження винограду, становлення, особливості формування сучасних наукових колекцій та оцінка наявних колекційних сортів. Об'єктом дослідження виступають сорти винограду колекції Закарпатської державної сільськогосподарської дослідної станції, які зараз вирощуються у діючій колекції та проведено аналіз старих колекцій, закладених у 1963 та 1973 роках.

Метод дослідження: лабораторно-польовий. Дане дослідження проводилась за методикою Лазаревський А.М. «Изучение сортов винограда», М.: Колос, 1974; «Методические рекомендации по агротехническим исследованиям в виноградарстве Украины», Ялта, «Магарач», 2004; Доспехов Б. А. «Методика полевого опыта»

М.: Колос, 1974.; та Ляшенко Г.В. «Агроклиматическая оценка продуктивности сельскохозяйственных культур в Украине» Одеса, 2011. Стійкість досліджуваних сортів до несприятливих та абіотичних факторів середовища оцінювали за 9-ти бальною шкалою МОВВ. Посухостійкість визначали за відсотком пошкодження грон. Дегустацію свіжого винограду проводили по 10-ти бальній шкалі, а виноматеріалів по 8-бальній шкалі [6-8].

Результати дослідження. Закарпаття можна вважати одним з регіонів виноградарства України, де аборигенні сорти ще культивуються в значній кількості. Вік культивування багатьох з них становить понад 100 років. Цінними серед них є такі сорти: Карабурну, Бакатор рожевий, Фурмінт, Липовина, Піно сірій, Отелло, Делевар рожевий.

У 1963 році з метою вивчення поведінки інтродукованих сортів винограду в різних мікронах області і виявлення найбільш перспективних з них для того чи іншого району були закладені колекції в п'яти виноградарських мікрорайонах області. Вибір сортів для колекції проводився з урахуванням ґрунтово-кліматичних умов мікрорайонів і для спрямування виноградарства та виноробства [3].

Основна увага приділялась виділенню високоврожайних, високоякісних, крупногроних столових сортів, що відрізняються відмінною лежкістю та транспортабельністю, а також високоякісних, урожайних технічних сортів які мають високе цукронакопичення. При цьому враховується стійкість до морозів, грибних захворювань та довжина вегетаційного періоду. Також проводилось агробіологічне вивчення сортів винограду з метою виявлення потреб сортів до умов навколишнього середовища і їх реакцію на зміну цих умов.

Виділення, на основі вивчення, перспективних сортів в ампелографічних колекціях проводилось шляхом порівняння їх з відповідними (по напрямку використання, терміном порівняння, якості свіжого винограду і продуктів переробки) районованими або широко поширеними в області сортами – еталонами.

Такими еталонами для столових сортів приймаються:

Перлина Сабо – дуже раннього дозрівання; Шасла біла – раннього дозрівання; Мускат гамбургський – середнього періоду дозрівання; Кара- бурну – пізнього періоду дозрівання.

Для технічних сортів еталонами будуть:

Леанка – для високоякісних білих вин; Каберне-Совіньйон – для високоякісних червоних вин; Мускат білий – для мускатних десертних вин.

У 1969 році проводилось вивчення в трьох виноградовиноробних мікрозонах області:

- Дослідна станція / Мужієвський мікрорайон / - 60 сортів;
- Березівський радгосп / Березівський мікрорайон / - 37 сортів;
- Севлюшський радгосп / Виноградівський мікрорайон / - 34

сортів.

Вивчення сортів винограду в колекційних насадженнях, виділення перспективних із них для Закарпаття, розмноження і введення в промисловість було основним завданням при закладанні колекції у 1963 році в урочищі с. Мужієво. Колекція знаходилась на пологому схилі гори південно-західної експозиції на висоті 280-285 м над рівнем моря. Ґрунтовий покрив колекції представлений буроземно-підзолистими ґрунтами. Площа розміщення кущів 1,25 x 1,25 м. Шпалерна опора. Формування кущів віялове. У колекційних насадженнях дослідної станції обліки проводилися по 24 столових і 36 винним сортам (24 білих і 12 червоних).

Дані фенологічних спостережень за 1969 рік (табл. 1) свідчать про те, що початок розпускання бруньок відзначено на тиждень пізніше, ніж середнє за 1966-1969 роки, на 10 днів пізніше, ніж у 1966 році, на тиждень пізніше, ніж в 1967 році і на два тижні пізніше, ніж в 1968 році. В основної маси сортів початок розпускання бруньок відзначено в першій декаді травня місяця. Це пов'язано з тим, що середньодобова температура квітня в 1969 році була на 2°C нижче. Різниця в настанні фази розпускання бруньок в сортовому розрізі коливається до 7 днів. Саме раннє розпускання бруньок спостерігалось в групі столових сортів - у Жемчуга Саба (з 28 квітня), а найбільш пізніше - у сортів Матяш-Янош, Мускат Александрійський, Німранг, Трамінер, Піно білий (5 травня) [6].

У групі технічних білих сортів винограду відповідно у сорту Леанка з 28 квітня і у сорту Липовина з 5 травня; по групі технічних

червоних сортів: у Алікант Буше з 1 травня і у Сапераві, Аліготе, Каберне Совіньйон з 5 травня. У травні місяці проходило подальше підвищення температури повітря і середньомісячна температура склала $18,8^{\circ}\text{C}$, а середня за 1966-1969 роки $17,7^{\circ}\text{C}$. Цвітіння винограду в 1969 році почалося в першій декаді червня. Теж саме спостерігалось і в 1967 році. В третій декаді травня найбільш ранній початок цвітіння відмічено у столових сортів у Баян Ширея (2 червня), з технічних білих у Леанка, Вельтлінського рожевого, Марсана білого, Мюллера Тургау, Нейбургера, Трамінера (2 червня), з винних червоних сортів у Північного Сапераві (30 травня). Найпізніше цвітіння винограду почалося у столових сортів - Шаан білий (16 червня), з білих винних сортів у Коведінки (12 червня) і з винних червоних у Сапераві (10 червня).

Цвітіння винограду в 1969 році проходило при зниженій температурі повітря з першої декади червня - $16,6^{\circ}\text{C}$, середня температура за 1966-1969 роки - $19,0^{\circ}\text{C}$ і підвищеній кількості опадів: $38,4\text{ мм}$, а середня - $19,2\text{ мм}$. У зв'язку з цим не скрізь спостерігалось нормальне запліднення квіток. Кращі умови для цвітіння були у пізніше квітучих сортів, тому що у другій декаді червня середньодобова температура повітря була вищою ($20,3^{\circ}\text{C}$), а опадів було менше ($28,8\text{ мм}$).

Цвітіння винограду по групі столових сортів раніше всього закінчилося у Жемчуг Саба і Баян Ширея (12 червня), по групі білих винних - у Хіхві (12 червня), по групі червоних винних - у Північного Сапераві (9 червня) і найпізніше з столових - у Німранга і Шаана білого (28 червня), з винних білих у Коведінки (26 червня) і з винних червоних у Сапераві (23 червня).

Початок дозрівання ягід по групі столових сортів раніше всього відзначено у Жемчуга Сабо (16 червня), по білим винним сортам - у Мускат Оттонеля (30 липня), по групі червоних технічних сортів - Північного Сапераві (29 липня). Найпізніше початок дозрівання ягід відзначено: з столових сортів у Баян Ширея (26 серпня), з білих винних сортів у Коведінки (26 серпня), з червоних винних у Кахета (24 серпня).

У більшості сортів початок дозрівання ягід в 1969 році було відзначено на 6-8 днів пізніше, ніж у 1966 році, на 5 днів пізніше, ніж у 1967 році і на 10 днів пізніше, ніж у 1968 році. Дозрівання

винограду по основній групі сортів проходило в серпні і вересні. Погодні умови 1969 року були сприятливими для дозрівання винограду.

Промислова зрілість у винограду по групі столових сортів раніше всього настала у Жемчуга Сабо (з 14 серпня), по групі білих винних сортів - у Вельтлінського рожевого (13 вересня), по групі червоних винних сортів у Північного Сапераві (22 вересня). Закінчення росту пагонів по групі дуже ранніх і ранніх сортів відзначено на початку першої декади, а у пізніх сортів - в кінці другої декади вересня.

За силою росту кущів більшість сортів відносяться до середньорослих, а такі сорти, як Італія, Карабурну, Ранній Віра - до сильнорослих, а Мускат білий, Мускат рожевий, Шардоне - до слаборослих. Визрівання виноградної лози було по більшості сортів краще, ніж в 1966 і 1967 роках і особливо в порівнянні з 1968 р. Гарне визрівання лози зазначено по групі столових сортів - у Мускату раннього і Шасли білої; по групі білих винних сортів - у Вельтлінського зеленого, Ковединки, Леанки, Марсана білого, Піно білого, Піно грі, Пейчського аромату, Совіньйона, Фурмінта, Шардоне; по групі червоних винних сортів – у Північного Сапераві і Руландера.

Основним показником, що характеризує сорт є врожайність (табл. 1). Облік елементів врожаю свідчить про те, що кількість залишених при обрізці вічок коливається по окремим сортам, і по роках. Найбільш високий коефіцієнт плодоношення в звітному році по групі столових сортів був у Іршаї Олівера (1,25), по групі винних білих сортів - у Мюллер Тургау (1,0) і по групі винних червоних сортів - у Піно чорний (0,93). Низький коефіцієнт плодоношення по групі столових сортів був у Карабурну (0,37), по групі винних білих сортів - у Піно грі (0,55) і по групі винних червоних сортів - у Алеатіко (0,61). Коефіцієнт плодоносності в сортовому розрізі мав таке відхилення: по групі столових сортів від 1,0 (Баян Ширей, Карабурну) до 1,66 (Іршаї Олівер, Ранній Віра); по групі винних білих сортів від 1,0 (Кульджинський) до 2,6 (Піно білий); по групі винних сортів від 1,0 (Каберне Совіньйон) до 1,63 (Піно чорний). Зазначена нами закономірність плодоносності сортів винограду по еколого-географічним групам має місце і при аналізі кількості грон

на кущ, тобто найменшу кількість грон на кущ мають сорти східної групи і найбільше західно-європейської групи. Сорти басейну Чорного моря займають проміжне положення. При аналізі середньої ваги грон спостерігаємо, що у столових сортів східної групи середня вага найбільша і найменша у сортів західно-європейської групи. По групі столових сортів середня вага грона коливається від 110 г (Мускат червоний, Галан) до 320 г по групі винних білих сортів від 93 г (Леанка) до 165 г (Кульджинський); по групі винних червоних сортів від 81 г (Піно чорний) до 140 г (Кахет). У 1969 році у більшості сортів було отримано найвищий урожай з усіх років дослідження (1966-1969 роки) понад 100 ц/га в перерахунку на 1 га отримано по наступним сортам. Серед столових сортів такими є: Альфонс Лавале, Нарма, Баян Ширей, Шабаш, Мускат ранній, Італія. Серед винних білих - Ковединка, Кульджинський, Хіхві, Вельтлінський зелений, Піно білий, Сланкоменка рожева, Аліготе. Червоних винних - Мерло, Північний Сапераві [6].

До сортів з високою цукристістю відносяться: Леанка, Піно грі, Трамінер рожевий, Руландер, Совіньон, і до сортів з низькою цукристістю - Марсан білий, Сланкоменка рожева, Алікант Буше. Порівнюючи результати по динаміці цукристості бачимо, що дозрівання винограду швидше за все приходило в 1967 році і найповільніше в 1969 році. Аналізуючи дані хімічного аналізу винограду в 1969 році збір врожаю проводився в більш пізні терміни, ніж в інші роки, а цукристість була так само вище, ніж в інші роки. По групі столових сортів найбільш раннє дозрівання винограда відзначено 14 серпня (Жемчуг Саба) і найбільш пізнє – 15 жовтня (Пухляковський і Шабаш); по групі винних білих сортів - з 13 вересня (Вельтлінській рожевий) по 27 жовтня (Кавединка); по групі винних червоних сортів - з 22 вересня (Північний Сапераві) по 17 жовтня (Алікант Буше). Накопичення цукру в ягодах коливалося по групі столових сортів від 13,8% (Жемчуг Саба) до 21,2% (Мускат червоний, Галан); по групі винних білих сортів - від 14,8% (Сланкоменка рожева) до 23,6% (Шардоне); по групі винних червоних сортів - від 19% (Габаша) до 24% (Північний Сапераві). Кислотність в ягодах була по групі столових сортів: від 5,6% (Мускат ранній) до 10,5% (Баян Ширей); по групі винних білих сортів - від 6,5 %, (Мускат Оттонель) до 9,6% (Траміннер) і по групі

винних червоних сортів - від 6,7% (Мерло) до 10,5% (Кахет). Найбільш висока цукристість в ягодах при зборі врожаю в 1969 році була у слідуючих сортів: Мускат червоний, Галан 21,8% при кислотності 9,0г / л Рояль Віньярд 20,0%.

За даними економічної ефективності сортів винограду у перерахунку на 1 гектар в 1969 році найбільший дохід забезпечує: у групі столових сортів - Альфонс Лавале, Італія, Мускат Гамбургський, Нарма, Карабурну, Сенсо; у групі винних білих сортів: Кульджинський, Фуршет, Леанка, Хіхві, Піно білий, Совіньон, Трамінер рожевий, Мускат білий, Липовина.

Таблиця 1

Загальна характеристика сортів винограду колекції, закладеної у 1963р. (матеріали звіту Закарпатської с.-г. дослідної станції)

№ п/п	Назва сорту	Вегетаційний період ,к-сть днів	Кількість Вічок на кущ	Кількість грон на кущ	Середня урожайність куща	Цукристість,%
1	2	3	4	5	6	7
Столові сорти						
1.	Альфонс Лавале	150	20	10	2,6	15,7
2.	Баян ширей	159	22	9	1,8	15,9
3.	Перлина Сабо	169	36	8	1,0	13,8
4.	Іршаї Олівер	128	10	10	1,2	17,2
5.	Італія	164	17	6	1,5	18,8
6.	Карабурну	156	21	6	1,5	18,3
7.	Ліньян	133	20	8	1,9	18,3
8.	Матяш Янош	141	13	10	0,8	15,1
9.	Мускат Олександрійський	137	13	8	1,2	19,8
10.	Мускат угорський	141	20	9	1,3	18,0
11.	Мускат гамбургський	146	18	13	1,1	15,6
12.	Мускат червоний галан	138	23	10	1,6	21,2
13.	Мускат ранній	137	14	8	0,9	17,2
14.	Нарма	161	19	9	1,5	17,1
15.	Німранг	137	16	10	2,2	17,2

16.	Пухляковський	165	23	11	1,3	19,1
17.	Ранній Віра	126	21	10	1,4	15,7
18.	Рояль Віньярд	142	20	9	2,0	20
19.	Сенсо	135	21	6	1,7	17,2
20.	Трамінер	144	19	9	1,7	17,2
21.	Шаані білий	167	28	10	1,7	18,7
22.	Шасла сицілійська	149	1	9	1,4	18,0
23.	Шасла біла	129		6	0,8	16
Технічні білі сорти						
24.	Аліготе	150		12	1,4	19,9
25.	Вельтлінський зелений	155		12	1,6	17,4
26.	Вельтлінський рожевий	136		12	1,4	20,3
27.	Галбіна	168		14	1,7	20,6
28.	Кульджинський	154		10	1,6	20,6
29.	Ковединка	168		16	2,0	15,9
30.	Липовина	165		11	1,6	17,3
31.	Леанка	150		10	1,5	20,4
32.	Марсан білий	154		10	1,3	20,4
33.	Мускат білий	151		10	1,2	20,9
34.	Мускат Оттонель	125		12	1,0	21
35.	Мускат рожевий	143		12	1,2	18,3
36.	Мюллер Тургау	146		18	1,3	19,6
37.	Нейбургер	145		14	1,2	22
38.	Піно білий	149		10	1,6	18,2
39.	Піно грі	151		14	1,1	21
40.	Пейчський аромат	159		10	1,2	20,2
41.	Семільйон	150		16	1,2	20,2
42.	Совіньйон	155			1,6	20,4
43.	Сланкоменка розо	146		14	1,5	14,8
44.	Трамінер	158		15	1,3	22,3
45.	Фурмінт	157		11	2,0	19,6
46.	Шардоне	156		18	1,4	23,6
Технічні червоні сорти						
47.	Алеатіко	153	21	11	1,6	21,8
48.	Алікант Буше	169	19	11	1,3	19,8
49.	Габаша	159	19	10	1,4	19
50.	Кахет	159	16	9	1,2	20,8
51.	Красностоп золотовський	161	15	11	1,2	23,8
52.	Каберне Совіньйо	158	26	13	1,4	23,4

53.	Мерло	157	21	13	1,3	23,6
54.	Піно менсьє	151	15	13	1,5	24,2
55.	Піно чорний	146	15	11	1,1	21
56.	Сапераві	151	17	12	1,3	20,2
57.	Північний саперав	142	29	12	1,4	24,7
58.	Руландер	149	16	13	1,3	21,0

У 1971 році продовжено закладку колекції сортів винограду на горі с. Мужієво. Західна експозиція з крутизною в 12 °. Ряди розташовані поперек схилу. Ґрунт на ділянці буроземно-опідзолений. Площа живлення кущів 3,0х 1 м; спосіб формування кущів високоштамбовий одноплечий кордон. Для проведення обліків і спостережень по кожному сорту взято по 10 парних кущів. Спостереження і обліки колекції проводились по 25 сортам (табл. 2), в тому числі 4 столових, 14 технічних білих і 7 технічних червоних сортах [7].

Аналізуючи дані фенологічних спостережень за сортами винограду і пов'язуючи їх з метеорологічними умовами 1976 року можна констатувати, що початок розпускання бруньок відзначено в другій половині квітня місяця, після встановлення температури повітря в 10° С і вище. Раннє розпускання бруньок відзначено 18 квітня для сортів Ластівка, Ранній Магарача, Екстра, а найбільш пізні у № 32 і № 34 (26 квітня). Початок цвітіння винограду зафіксовано в першій декаді червня. Перш за все відзначено у сортів Ранній Магарача, Бастардо Магарачський (2 червня) і найпізніше у Трамінера рожевого, № 30, Тип Плечистка (12 червня). Кінець цвітіння - відповідно 14 червня для Раннього Магарача і 28 червня у Тип Плечистка. Початок дозрівання ягід в розрізі сортів найбільш раннє відзначено у сорту Ластівка (30 червня) і найбільш пізніше у № 34 (29 серпня). Промислова зрілість винограду наступила в серпні і вересні місяці. Найбільш рання відзначена у сортів Ранній Магарача і Ластівка (10 серпня), а найбільш пізня у сортів П'єр, Ананасний, Каберне Совіньйон, Александроулі (10 жовтня).

Закінчення росту пагонів у більшості сортів відзначено в другій декаді вересня. Лоза по всіх сортах дозріла добре. Ураження сортів мільдью було зафіксовано в середніх розмірах, проте сірою гниллю було відзначено у сортів Тролінгер синій, П'єр, Екстра,

Нагорода, Ананасний, Зірка Егера, №34, №30, Каберне Совін'йон, Поклінгтон, Александрюлі.

Період від початку розпускання бруньок до промислової зрілості винограду при крайніх відхиленнях коливається у групі столових сортів - від 145 днів і 2507,2 ° (Ластівка) до 160 днів і 2734,4 ° (Мускат Оттонель); у групі технічних білих сортів - від 148 днів і 2576,2 ° (№ 20) до 171 день і 2902° (П'єр); у групі технічних червоних сортів - від 162 дня і 2747,4 ° (Піно менсьє) до 174 дня і 2943,5 ° (Александрюлі). При вивченні сортів особливу увагу звертали на облік елементів плодоносності і врожаю.

Середня маса одного грона становить у групі столових сортів - від 97 г (Мускат Оттонель) до 220 г (Ранній Магарача); у групі технічних білих сортів - від 96 г до 352 г (№ 34); у групі технічних крайових сортів - від 75 г (Поклінгтон) до 218 г (Красностоп Золотовський). Середній урожай з куща коливається у групі столових сортів - від 3,7 кг (Мускат Оттонель) до 8,3 кг (Ранній Магарача); у групі технічних білих сортів - від 2,9 кг (Трам'єнер рожевий) до 8,8 кг (№ 30); у групі технічних червоних сортів - від 1,8 кг (Піно Менсьє) до 4,9 кг (Бастардо Магарачський). Урожай в перерахунку на 1 га коливається у групі столових сортів - від 102,8 ц (Мускат Оттонель) до 230,7 ц (Ранній Магарача).

Таблиця 2

Загальна характеристика сортів колекції винограду закладеної у 1971 році (матеріали звіту Закарпатської с.-г. дослідної станції)

№	Назва сорту	Вегетаційний період / к-сть днів	Кількість вічок на кущ	Кількість грон на кущ	Середня урожайність куща	Цукристість,%
1	2	3	4	5	6	7
Столові сорти						
1.	Мускат оттонель (еталон)	160	24	38	3,7	14,3
2.	Ластівка	145	27	39	5,1	14
3.	Ранній Магарача	145	22	38	8,3	16,3
4.	Тролінгер синій	158	24	26	4,9	12,2

Технічні білі сорти						
5.	Грамінер рожевий (еталон)	160	20	24	2,9	21,2
6.	УГЛ-9	160	21	21	3,6	17
7.	П'єр	171	19	19	3,3	17,8
8.	Екстра	170	20	18	1,8	16,4
9.	Москадель	153	16	21	4,2	15,3
10.	Нагорода	167	26	32	4,5	20
11.	Ананасний	168	24	24	8,1	15,8
12.	УГЛ-красень	162	22	27	7,4	18,1
13.	Зірка Егера	151	28	38	4,3	16,5
Технічні червоні сорти						
14.	Каберне Совіньйон (еталон)	173	25	27	3,2	19,2
15.	Поклінгтон	163	21	49	3,7	15,7
16.	Александро- улі	174	21	24	2,9	16,8
17.	Піно Меньє	162	18	29	1,8	15,2
18.	Бастардо Магарачський	164	18	30	4,9	18,3
19.	Красностоп Золотовський	163	19	19	4,1	15,7
20.	Тип плечистка	163	20	22	2,5	15,7

Висновки. Отже, позитивним моментом сортової різноманітності насаджень області є наявність цінних аборигенних, європейських сортів, хоча багато з них було знищено в період антиалкогольної компанії, але дані сорти слід культивувати і розповсюджувати надалі, шляхом покращення їх якісного та продуктивного потенціалу. Останні показники досягаються методом виділення кращих клонів в існуючих насадженнях.

Тож при створенні нової колекції слід звернути увагу на кращі сорти, які розкрили свою продуктивність та високу ефективність вирощування в минулому: серед столових – Альфонс Лавале, Німранг, Баян Ширей, Рояль Віньярд, Італія; серед винних білих – Ковединка, Кульджинський, Фурмінт, Піно білий, Совіньйон, Галбіна, Липовина; червоних – Алеатіко, Піно Меньє, Каберне

Совіньйон, Габаша, Північний Сепараві. Високу цукристість (вище 20%) формували білі сорти Шардоне, Трамінер рожевий, Мускат оттонель, Леанка та червоні – Північний Сапераві, Піно менсьє, Мерло, Каберне Савіньйон, Піно чорний, Сапераві.

Бібліографічний список

1. Ампелографія СРСР. Малопоширені сорти винограду / Т. 1-3. - М. : Пищепромиздат, 1963-1966.
2. Енциклопедія виноградарства / Т. 1-3. - Кишинів: видавництво МСЕ, 1986-1987.
3. Криволапов В.Е. Сорторайонування винограду на Закарпатті / В.Е. Криволапов. - Ужгород: Закарпатоблвидав, 1967. — 168 с.
4. Криволапов В.Е. Виноградарство Закарпатської області / В.Е. Криволапов. - Ужгород: Вид-во «Карпати», 1973. - 136 с.
5. Криволапов В.Е. Сортовий склад виноградних насаджень Закарпатської області / В.Е. Криволапов. — Ужгород: Вид-во «Радянське Закарпаття», 1978. -67 с.
6. Науковий звіт Закарпатської обласної державної сільськогосподарської дослідної станції за 1969 р.
7. Науковий звіт Закарпатської обласної державної сільськогосподарської дослідної станції за 1976 р.
8. Посібник по виноградарству для Закарпатської області. - Ужгород: Закарпатське обласне видавництво, 1960. - 189 с.

Одержано редколегією 20.03.2020р.

МАТИЄГА О.О., САВИНА О. И., КУРТЯК О. Ю., ЧАЛБАШ М.,

ВЫДЕЛЕНИЕ АБОРЕГЕННЫХ И ЦЕННЫХ СОРТОВ ВИНОГРАДА В ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье проведен анализ исторических материалов о происхождении винограда, становления, особенности формирования современных научных коллекций и оценка имеющихся коллекционных сортов, а также рекомендуется для условий Закарпатской области новые перспективные сорта винограда столового и технического направления с устойчивостью к неблагоприятным биотическим и абиотическим факторам среды -

Аркадия, флора, Восторг, Кобзарь (столовые сорта), Загрей, Мускат Одесский (технические сорта).

MATIEGA O.O., SAVINA O.I., KURTYAK O., CHALBASH M.

**SELECTION OF ABORIGINAL AND VALUABLE
VARIETIES OF GRAPES IN THE
TRANSCARPATHIAN REGION**

The article analyzes the historical materials on the origin of grapes, formation, features of formation of modern scientific collections and evaluation of existing collection varieties, as well as recommends for the conditions of the Transcarpathian region new perspective varieties of table and technical grapes with resistance to adverse biotic and abiotic factors, environment Flora, Delight, Kobzar (table varieties), Zagrey, Muscat Odessa (technical varieties).

MATIGA O.O., SAVINA O. I., KURTYAK O. Yu., CHALBASH M.,

**ŐSHONOS ÉS ÉRTÉKES SZŐLŐFAJTÁK KIVÁLASZTÁSA A
KÁRPÁTALJAI RÉGIÓBAN**

A cikk a szőlő eredetével, kialakulásával, a modern tudományos gyűjtemények jellemzőivel és a meglévő gyűjtési fajták értékelésével kapcsolatos történelmi anyagokat elemzi, valamint a kárpátaljai régió adottságaihoz ajánlott új perspektivikus csemege és borszőlőfajtákat kutatja, amelyek ellenállnak a káros biotikus és abiotikus környezeti tényezőknek - Árkádia, Flora, Delight (Vostorg), Kobzar (csemege-szőlő fajták), Zagrey, MuscatOdessa (borszőlő fajták).